

DOI: [https://doi.org/10.58253/2078-1628-2024-1\(31\)-009](https://doi.org/10.58253/2078-1628-2024-1(31)-009)УДК 658.7:656.2
JEL F10, R40**Вероніка Володимирівна ЩЕРБИНА**кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри підприємництва та туризму,
Одеський національний морський університет,
м. Одеса, Україна <https://orcid.org/0000-0002-3917-3617>
uktrade14@gmail.com

ЕКСПОРТНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ТРАНСПОРТНО-ЛОГІСТИЧНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

***Анотація.** Війна в Україні призвела до змін в зовнішньоторговельних відносинах та логістиці не тільки нашої країни, а й багатьох країн світу. Змінилися логістичні маршрути, структура експорту та імпорту, учасники ланцюгів постачання.*

Нарощення експортного потенціалу транспортно-логістичної системи України має враховувати сучасні реалії, які вимагають адаптації та вдосконалення стратегій з метою забезпечення сталого розвитку. Зміни інтересів споживачів, розширення міжнародних торговельних угод створюють нові вимоги до логістичних процесів. Від експортного потенціалу транспортно-логістичної системи України залежить не тільки можливість експорту з України, але й доставки продуктів харчування в країни, які потребують допомоги. Зменшення викидів та економне використання ресурсів є дуже важливими, враховуючи глобальні зміни клімату та наслідки екологічних проблем. Подальший розвиток експортного потенціалу транспортно-логістичної системи України вимагає комплексного підходу, який враховує сучасні геополітичні, економічні та екологічні чинники.

В статті визначено поняття «експортний потенціал транспортно-логістичної системи», досліджено його вплив на сталий розвиток, розглянуто проблеми, які виникають при реалізації експортного потенціалу транспортно-логістичної системи України в умовах змін.

Ключові слова: експортний потенціал, транспортно-логістична система, сталий розвиток, інфраструктура, логістичні ланцюги постачання.

Постановка проблеми. Сучасний світ зазнає значних змін: глобалізаційні процеси в світовій економіці, геополітичні конфлікти, зростання населення та зміни клімату. Нова реальність вимагає абсолютно інших навичок, усвідомлення того, що немає нічого постійного, вміння належним чином вчасно змінюватися та реагувати на виклики. У зв'язку з цим розвиток експортного потенціалу транспортно-логістичної системи України стикається з рядом нових проблем, які потребують негайних рішень.

Глобалізаційні процеси в світовій економіці призводять до зростання конкуренції на зовнішніх ринках, що вимагає пошуку напрямів підвищення ефективності та конкурентоспроможності експортного потенціалу України. Геополітичні чинники, такі як повномасштабне вторгнення РФ, створюють проблеми для експорту, а також впливають на доступ до транспортних маршрутів та логістичної інфраструктури. Це вимагає не лише ефективної організації ланцюгів постачання та захисту від військових загроз, але й мінімізації негативного впливу на навколишнє середовище.

Зростання населення світу ставить перед Україною завдання забезпечення стабільності постачання харчової продукції на зовнішні ринки. Зміни клімату можуть вплинути на урожайність та якість сільськогосподарської продукції, що позначається на експортних можливостях країни.

У таких умовах, розвиток транспортно-логістичної системи України стає важливим фактором для успішного експорту. Це означає не лише модернізацію та розвиток інфраструктури, але й вдосконалення логістичних процесів, забезпечення ефективного використання технологій та підвищення якості транспортно-логістичних послуг. Крім того, Україна має шукати та розвивати альтернативні транспортні маршрути, використовувати сучасні технології в логістиці, що може зменшити залежність від традиційних маршрутів та підвищити експортний потенціал.

Отже в контексті сталого розвитку дослідження експортного потенціалу транспортно-логістичної системи України набуває все більшої актуальності.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблемам формування та розвитку експортного потенціалу України та дослідженням транспортної логістики присвячені роботи таких українських науковців, як Ільченко Н.Б.,

Ільченко С.В., Кібік О.М., Котлубая О.В., Крикавського Є.В., Кулік А.В., Саенсус М.А., Устенко М.О., Чернописької Н.В. та деяких інших.

Дослідженням ролі транспорту в формуванні експортного потенціалу займалися Ільченко С.В. [1], Кібік О.М. [2], Котлубай В.О. [3-4], питання формування та розвитку транспортно-логістичних систем в умовах європейської інтеграції розглянуті в працях Ільченко Н.Б. та Кулік А.В. [5], Устенко М.О. [6], взаємозв'язок концепцій логістики та сталого розвитку досліджували Крикавський Є.В., Чернописька Н.В. [7] та Саенсус М.А. [8].

Але вивчення експортного потенціалу транспортно-логістичної системи України в контексті сталого розвитку на сьогоднішній день охоплює широкий спектр проблем, включаючи вплив інноваційних технологій, глобальних тенденцій розвитку, екологічні аспекти та стратегічне управління. Дослідження цих питань є важливим для визначення шляхів оптимізації експортного потенціалу України та забезпечення сталого розвитку економіки країни.

Формулювання цілей статті. Метою даної статті є дослідження експортного потенціалу транспортно-логістичної системи України в контексті сталого розвитку, для цього необхідно надати визначення поняттю «експортний потенціал транспортно-логістичної системи» України, виділити та охарактеризувати його складові, провести їхню оцінку, дослідити вплив експортного потенціалу транспортно-логістичної системи України на сталий розвиток, розглянути проблеми, які виникають при реалізації експортного потенціалу транспортно-логістичної системи України в умовах змін.

Основний матеріал дослідження. Експортний потенціал є однією зі складових економічного потенціалу, який забезпечує, на відміну від інших складових (виробничого, трудового, природного, фінансового, інформаційного потенціалу тощо), процес реалізації товарів на зовнішньому ринку. Досвід економічно розвинених країн свідчить про те, що розвиток експортного потенціалу допомагає поліпшенню економічного становища як країни в цілому, так і окремих її регіонів. Тому розвинені країни більшу частину своєї продукції намагаються експортувати, ніж продавати на внутрішньому ринку.

Тим самим рівень продукції повинен відповідати вимогам міжнародних ринків і бути конкурентоспроможним. Експортний потенціал країни нерозривно пов'язаний із розробкою стратегії та тактики виходу перспективних видів товарів на зовнішні ринки, завдяки яким можна реалізувати місцеві товари. Експортний потенціал держави визначається обсягами товарів, які можуть бути вироблені в економічній та соціальній

сферах і реалізовані на світовому ринку з максимальною вигодою для країни [9].

Дослідження процесу формування і розвитку експортного потенціалу країн світу показало, що сьогодні в реальній економіці існують два основні напрямки його розвитку: статичний, який за своїм характером базується на порівняльних національних перевагах у природно-ресурсній сфері, та динамічний, що враховує конкурентні переваги, засновані на науково-технічних досягненнях та інноваціях на всіх стадіях виробничого циклу – від створення товару до просування його до зарубіжного споживача. Більш ефективним є другий підхід, однак він є більш витратним [2; 10].

Серед складових експортного потенціалу країни є елемент, який самостійно здійснює експортну діяльність та одночасно є передумовою реалізації експортних можливостей інших економічних суб'єктів. Таким елементом є транспорт загального користування [4; 11].

Транспортно-логістична система України являє собою складну систему, яка забезпечує переміщення товарів та послуг усередині країни та за її межами. Вона складається з таких елементів, як автомобільні, залізничні, водні шляхи, морські та річкові порти, аеропорти, логістичні підприємства, які забезпечують якісне надання транспортно-логістичних послуг. Вона відіграє важливу роль у забезпеченні ефективного функціонування економіки країни, сприяючи руху товарів від виробників до споживачів та експорту продукції на зарубіжні ринки. Розвиток транспортної інфраструктури та удосконалення логістичних процесів є важливими елементами експортного потенціалу транспортно-логістичної системи України.

Експортний потенціал транспортно-логістичної системи України визначається її здатністю ефективно транспортувати та постачати товари на міжнародні ринки, що включає не лише фізичний рух товарів шляхом використання різних видів транспорту, але й надання інших логістичних послуг, таких як складське зберігання, пакування, сортування, обробка замовлень, митне оформлення тощо. Експортний потенціал системи також залежить від її спроможності забезпечити швидку, надійну та ефективну доставку товарів закордон.

Експортний потенціал транспортно-логістичної системи України є ключовим фактором у забезпеченні ефективного функціонування міжнародної торгівлі. Отже, експортний потенціал транспортно-логістичної системи України – це сукупність можливостей та ресурсів для забезпечення ефективного постачання товарів та послуг на світовий ринок шляхом оптимального використання транспортної інфраструктури та організації

необхідних логістичних процесів відповідно до умов, які постійно змінюються.

Складові експортного потенціалу транспортно-логістичної системи України визначають необхідність ефективної організації та координації процесів в експортному ланцюгу (табл. 1). Оптимально спланована та скоординована робота всіх елементів експортного потенціалу транспортно-логістичної системи впливають на здатність країни постачати товари на міжнародні ринки.

Таблиця 1

Структура експортного потенціалу транспортно-логістичної системи України

Складові	Характеристика
Виробники та експортери	Підприємства, які виготовляють товари для продажу на зовнішніх ринках, визначаючи обсяги та характер експортних операцій
Транспортна інфраструктура	Стан та доступність магістральних та регіональних доріг, залізничних станцій, морських та річкових портів, аеропортів та інших елементів транспортної інфраструктури, які є ключовими для транспортування товарів на експортні ринки
Логістичні послуги	Складське зберігання, транспортування, сортування, упакування, митне оформлення та інші логістичні послуги, які допомагають оптимізувати ланцюг постачання та забезпечують ефективну доставку товарів
Технологічні рішення	Використання сучасних технологій у сфері транспорту та логістики, таких як технології блокчейн, Інтернет речей (IoT), штучний інтелект, аналітика даних тощо, що допомагають оптимізувати логістичні процеси та знизити витрати
Кадровий потенціал	Наявність кваліфікованих фахівців у сфері транспорту та логістики, які забезпечують професійне обслуговування та управління логістичними процесами

Джерело: сформовано автором.

Враховуючи представлену структуру експортного потенціалу транспортно-логістичної системи України можна навести етапи його оцінки, яка вимагає комплексного підходу та аналізу різних аспектів (рис. 1). Експортний потенціал транспортно-логістичної системи України необхідно визначати на основі системи показників. При цьому окремі

показники оцінки треба звести до загального – інтегрального показника. При оцінці значення експортного потенціалу потрібно брати до уваги ряд показників, які системно відображатимуть рівень експортного потенціалу транспортно-логістичної системи України та враховуватимуть усі чинники, які здійснюють на нього вплив.

Рис. 1. Етапи оцінки експортного потенціалу транспортно-логістичної системи України

Джерело: розроблено автором.

Застосування цього методу дозволяє оцінити основні складові експортного потенціалу транспортно-логістичної системи України та визначити недоліки, які необхідно виправити в майбутньому.

Оцінка експортного потенціалу транспортно-логістичної системи України є складною через різноманітні чинники, які впливають на нього. Сьогодні Україна стикається з рядом проблем при реалізації експортного потенціалу транспортно-логістичної системи, серед яких поганий стан транспортної інфраструктури, недостатня координація та оптимізація логістичних процесів, надмірна бюрократія та корупція, війна, нестабільність у політичному та економічному середовищі, низький рівень використання новітніх технологій, нестача кваліфікованих працівників у сфері транспорту та логістики.

Але зараз найбільшою проблемою, яка обмежує розвиток експортного потенціалу транспортно-логістичної системи України є повномасштабне вторгнення РФ, в результаті якого зруйновано дорожню інфраструктуру, зерносховища, втрачено багато врожаю, зменшилися площі сільськогосподарських угідь, заміновані поля, окуповані та заблоковані морські і річкові порти, обмежені повітряні перевезення, збільшився час на доставку через черги на прикордонних пунктах пропуску. Ці проблеми перешкоджають експорту товарів з України та потребують негайного вирішення.

Нарощуючи експортний потенціал транспортно-логістичної системи, Україна сприяє подоланню однієї з найважливіших проблем у сучасному світі – підвищення рівня продовольчої безпеки населення. На цій проблемі неодноразово акцентували увагу як політики та відомі вчені, так і провідні міжнародні організації, зокрема Організація Об'єднаних Націй (ООН). Наразі, найбільші темпи приросту населення спостерігаються у найбідніших країнах третього світу, які мають обмежені продовольчі ресурси, низьку продуктивність праці, є технологічно відсталими. Це поглиблює і без того складну економічну ситуацію у цих країнах. У той час, як у економічно розвинутих країнах при значно нижчих темпах приросту населення рівень споживання продуктів харчування постійно зростає, в африканських країнах третього світу (де доходи на душу населення у десятки разів менше і є проблема перенаселення) які, відповідно, мають обмежені продовольчі ресурси неминуче постає проблема голоду [10].

Зростання населення планети створює попит на продовольчі ресурси, обмеженість сільськогосподарських угідь вимагає від України розвивати свій експортний потенціал та транспортно-логістичну систему, що може забезпечити стабільність на глобальному продовольчому ринку та

сприятиме поліпшенню стану продовольчої безпеки у світі.

Висновки й перспективи дальших досліджень. У результаті проведеного дослідження виявлено, що експортний потенціал транспортно-логістичної системи України є ключовим чинником, який впливає на сталий розвиток як України, так і світу в контексті змін, що відбуваються.

У ході дослідження було встановлено, що експортний потенціал транспортно-логістичної системи України – це здатність країни забезпечувати ефективну організацію та здійснення міжнародних торговельних операцій шляхом використання транспортно-логістичної інфраструктури. Нарощення експортного потенціалу транспортно-логістичної системи України є важливим завданням для забезпечення стійкого економічного зростання та підвищення конкурентоспроможності країни на міжнародному ринку.

Україна, яка має значний потенціал для експорту, повинна забезпечити не лише зростання обсягів зовнішньої торгівлі, економічного розвитку, а й впровадження принципів сталого розвитку для збереження природних ресурсів та мінімізації негативного впливу на навколишнє середовище.

Вплив експортного потенціалу транспортно-логістичної системи України на сталий розвиток країни полягає в створенні сприятливих умов для залучення інвестицій, стимулюванні економічного зростання та розвитку соціальної інфраструктури. Це сприятиме зростанню обсягів експорту, створенню нових робочих місць та підвищенню життєвого рівня населення.

Розвиток та ефективне використання транспортно-логістичної інфраструктури України може вплинути на подолання голоду та зменшення гуманітарних криз у світі.

На шляху підвищення експортного потенціалу транспортно-логістичної системи України стоять ряд проблем, серед яких можна виділити війну, нестабільність політичної та економічної ситуації, недостатню інфраструктурну розвиненість, високі тарифи на транспортні послуги, недостатнє використання сучасних технологій у логістиці та неефективне управління логістичними процесами.

Отже, подальші дослідження мають бути зосереджені на розробці шляхів подолання проблем та пошуку напрямів нарощення експортного потенціалу транспортно-логістичної системи України в сучасних умовах.

Список використаних джерел:

1. Ільченко С.В. Сучасні тенденції розвитку транзитного потенціалу України. *Економічні інновації*. 2011. Вип. 42. С. 70-75.
2. Кібік О.М. Транспортний потенціал у системі розвитку експортних можливостей України. *Наукові записки Міжнародного гуманітарного університету*. 2016. Вип. 26. С. 45-49.
3. Котлубай В.О. Морський флот в системі розвитку експортного потенціалу України. *Розвиток методів управління та господарювання на транспорті*. 2016. Вип. 2. С. 114-126.
4. Котлубай В.О. Розвиток експортного та транзитного потенціалу України. *Проблеми та перспективи розвитку підприємництва*. 2016. № 1 (12). С. 122-128.
5. Ільченко Н.Б., Кулік А.В. Розвиток транспортно-логістичної системи в Україні. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського. Серія: Економіка і управління*. 2019. Т. 30 (69). № 5 (2). С. 42-50.
6. Устенко М.О. Актуальність формування транспортно-логістичних систем в умовах євроінтеграції. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2015. № 49. С. 207-210.
7. Крикавський Є.В., Чернописька Н.В. *Логістика та сталий розвиток: взаємовплив концепцій*. 2012. URL: <https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/26093/1/Крыкавский.pdf;jsessionid=F5E7CB5BEE67415630BE1D368CD92924>
8. Саенсус М.А. Логістика як складова стратегії сталого розвитку. *Економіка та суспільство*. 2018. Вип. 17. С. 46-52. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/17_ukr/7.pdf
9. Бойко Я.Б. Експортний потенціал: сутність поняття та зв'язок з економічним потенціалом країни. *Вісник ХНАУ. Серія: Економічні науки*. 2016. № 1. С. 160-164.
10. Теоретичні та практичні засади організації морського бізнесу: колективна монографія. Одеса: ОНМУ, 2022. 404 с.
11. Яцюта О. Транспортно-логістична система України в умовах європейської інтеграції. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*. 2016. № 3. С. 89-99.

Veronika SHCHERBYNA

Ph.D. of Economic Sciences, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Entrepreneurship and Tourism,
Odesa National Maritime University,
Odesa, Ukraine

 <https://orcid.org/0000-0002-3917-3617>
uktrade14@gmail.com

EXPORT POTENTIAL OF THE UKRAINIAN TRANSPORT AND LOGISTICS SYSTEM IN THE CONTEXT OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT

Abstract. *The war in Ukraine led to changes in foreign trade relations and logistics not only in our country, but also in many countries around the world. Logistics routes, the structure of export and import, participants of supply chains have changed.*

Further development of the export potential of the Ukrainian transport and logistics system must take into account modern realities that require adaptation and improvement of strategies in order to ensure sustainable development. Changes in consumer interests, expansion of international trade agreements create new requirements for logistics processes. It is important to implement innovative technologies and approaches that will ensure the efficiency and flexibility of goods delivery.

The reduction of emissions and the economical use of resources are becoming very important, given the global climate change and the consequences of environmental problems.

In such conditions, the development of the transport and logistics system becomes an important factor for successful export. This means not only the modernization and development of infrastructure, but also the improvement of logistics processes, ensuring the effective use of technologies and improving the transport and logistics services quality. In addition, Ukraine should seek and develop alternative transport routes, use modern technologies in logistics, which can reduce dependence on traditional routes and increase export potential.

In the context of sustainable development, the study of the export potential of the Ukrainian transport and logistics system is becoming more and more relevant.

The article defines the concept of "export potential of the transport and logistics system", investigates its impact on sustainable development, considers the problems that arise when realizing the export potential of the Ukrainian transport and logistics system under conditions of change.

Keywords: *export potential, transport and logistics system, sustainable development, infrastructure, logistics supply chains.*